IstanbulArtNews

Ocak, 2014 Sayı: 5

35 senelik kişisel arkeoloji

Fotoğraf sanatçısı Orhan Cem Çetin'in işleri, küratörlüğünü Marcus Graf'ın yaptığı "Portfolyo Serisi"nin ikinci sergisinde izleyicilerle buluşuyor. 18 Aralık'ta Plato Sanat'ta açılan retrospektif sergide, sanatçının ilk işlerinden güncel çalışmalarına kadar birçok farklı örnek görülebilecek.

FOTOĞRAF: IŞIK KAYA

NİLÜFER ŞAŞMAZER
nilufer@istanbulartnews.com

İlk kişisel sergisi "Tanıdık Şeyler"i 1988 yılında açan Orhan Cem Çetin, sanatsal çalışmalarının yanı sıra fotoğraf editörlüğü, çevirmenlik, fotoğraf yazarlığı da yapıyor. Aynı zamanda İstanbul Bilgi Üniversitesi Fotoğraf ve Video bölümünde program koordinatörü ve öğretim görevlisi olarak da görev alan sanatçı, farklı estetik ve fotografik yaklaşımıyla öne çıkıyor. Sergisi vesilesiyle buluştuğumuz Orhan Cem Çetin, işlerinden eğitimci kimliğine kadar birçok konuyu anlattı.

Plato Sanat'ın organize ettiği "Portfolyo Serisi" başlığı altında çalışmaları yer alacak ikinci sanatçısınız ve bu biraz da retrospektif yanı olan bir seri. Sizce retrospektif bir sergi açmanın vakti gelmiş miydi?

Bu sergi benim için biraz değil, tam bir retrospektif. Zaten Marcus Graf da ilk öneriyle geldiğinde, "Sana retrospektif yapmak istiyoruz" demişti. Ve evet, sanırım vakti gelmiş. Sergiyi ziyaret edenler 1978'den bu yana yaptığım çalışmalardan öne çıkan örnekleri görebilecekler. Salonun izin verdiği ölçüde, olabildiğince çok iş sergilemeye çalıştık. Buna karşın bazı seriler yer almıyor. Hepsi dikkate değer olmasa da 35 senenin ürünü gün yüzüne çıktı.

Çok küçük yaştan beri fotoğrafın içindesiniz. Sayısız fotoğraf çekmişsinizdir, ilk serginizi de 1988'de açmıştınız. Bu retrospektif sergiyi hazırlarken geriye dönüp işlerinize, sergilerinize baktığınızda Orhan Cem Çetin size dışarıdan nasıl göründü?

Kişisel arkeoloji, çok sarsıcı oldu. Naif, dekoratif işlerden daha kavramsala, kişisel öykülere, sadeliğe gittiğimi gördüm. Yine de eskiden çok daha cesaretli, daha atakmışım. Giderek akademikleştiğimi, daha az risk aldığımı ama bir yandan da çok daha disiplinlerarası bir tavıra yöneldiğimi görüyorum. Bir sanatçı olduğuma karar vermem zaman aldı. Malum, sanat eğitimi almadım. Kendimi yetiştirme sürecimi, sanatın hayatıma nasıl yayıldığını daha iyi gördüm. Eski işlere bir kez daha alıcı gözüyle bakarken "Keşke yapmasaymışım" ya da "Keşke öyle değil de şöyle yapsaymışım" dediğim de çok oldu ama bu kadar fazla işin arasında tabii ki sadece zincirin bir halkası görevini yapan, kendisi pek dikkate değer olmayan işler ortaya çıkması kaçınılmaz. Şu anda bulunduğum nokta çocukluk hayalim olduğuna göre, pek şikayetçi olmamalıyım. Kendimden bir "Aferin!" aldım sonunda.

Son kişisel serginiz 2011 yılında Sanatorium'da açtığınız "Yeni Çağ" sergisiydi ve adı yanılmıyorsam yalnızca dış dünyaya değil, size de işaret ediyordu. Son sergiden bu yana hayatınızda ve sanatınızda neler değişti? Bu sergide izleyiciler nelerle karşılaşacak? Sergide yeni işleriniz olacak mı ya da sergide izleyiciler ağırlıklı olarak hangi dönem eserlerinizi görecek?

Evet, "Yeni Çağ" hem dünyanın (özellikle Türkiye'nin) hem de benim yeni bir dönemime işaret ediyor, öncesine göre daha ağırbaşlı, daha klasik işlerden oluşuyordu. Bu bir açılımış sanırım bende. Sonrasında, aynı görsel nitelikleri kullanarak daha şiirsel, daha kişisel, daha cesaretli olan ve metinle, gündelik hayatla, düşünceler dünyasıyla daha girift ilişkiler oluşturmaya çabaladığım "Herkes İçin Duvar Kağıtları" serisi geldi. Bunların büyük bir bölümü Plato'da görülebilecek. Zamanında fotoğrafçılar dünyasının içinde kapalı kalmış olan erken dönem işleri de göstermek istedik. "Tanıdık Şeyler" (1988) ve "Renk'arnasyon" (1993) serilerinden hâlâ çok sevdiğim örnekler var sergide. Bazıları şimdiye dek sadece ekrandan görülebilmiş, bazıları hiç görülmemişti.

Orhan Cem Çetin bir fotoğraf sanatçısı, akademisyen, ayrıca eğitimci, danışman, çevirmen, yazar, blogger, radyo programcısı, müzisyen... Yabancıların dediği gibi 'birçok şapka' taşıyorsunuz. Bunlar arasındaki dengeyi nasıl tuttuyorsunuz? Bunlar birbirini tamamlayıp besleyen şeyler mi?

Tutturabildiğimden pek emin değilim. Çok bunaltıcı olabiliyor. Nasıl bu hale geldiğini de pek anlayamıyorum ama sanırım bu bir hayatta kalma, aklını koruma stratejisi benim için. Sürekli kendimi meşgul etmek zorundaymışım gibi geliyor. Üstelik listenizde önemli eksikler bile var. Birbirlerini besliyorlar mı? Evet, kesinlikle. Sürekli hayata farklı perspektiflerden bakma, aynı gün içinde defalarca kişilik değiştirme şansım oluyor. Bir alanda elde ettiğim deneyimleri diğerine transfer etmeyi deniyorum. Düşünmek için bolca malzeme topluyorum. Son tahlilde hepimizin yapmaya çalıştığı şey hayatı anlamlı bir bağlama yerleştirmek, yaptıklarımıza anlamlı nedenler bulmak değil mi? Farklı işler yapmak bunun bir tür çapraz sağlamasını yapabilmeyi de sağlıyor.

Orhan Cem Çetin, "Haydarpaşa"

Dijital araçları ve platformları kullanma anlamında ilklerden birisiniz. Fotoğrafın Instagram gibi kolay erişilebilir araçlarla 'demokratikleşmesi' nedeniyle kavramsal fotoğraflar dahi kolay üretilebilir hale geldi. Sizin hem bu durumu nasıl değerlendirdiğinizi merak ediyorum hem de buradan yola çıkarak, sizin de Instagram hesabınız olduğu için düşüncenizi merak ediyorum. Bir Instagram fotoğrafı sanat eseri sayılır mı?

Kimi zaman evet, kimi zaman hayır. Picasso ayakkabısını boyadığında bu bir sanat eseri mi oluyordu? Bir üretimi ya da davranışı sanat eseri haline getiren onun hangi elden çıktığı ya da formatı değil, arkasındaki niyet ve beyan olduğuna, dolayısıyla istisnasız her şey bir yapıta dönüşebileceğine göre, Instagram da bu potansiyeli taşıyor. Ben başından beri herkesin fotoğraf çekebiliyor ve paylaşabiliyor olmasını çok ama çok olumlu buluyorum. Herkesin bu yolla sanata bir giriş yapma şansı oldu ve sanat yukarı doğru hızla itiliyor. Ayrıca zaten daha çok insanın yazıp çiziyor, görüntü üretiyor olması öteden beri arzu edilen bir durum değil miydi? Fotoğrafın bulunmasında insanları heyecanlandıran önemli bir nokta da tıpkı matbaanın bulunuşunda olduğu gibi, bir düşünce ürününün artık sınırsızca çoğaltılabilecek olması değil miydi? Sanatın yaygınlaşması bir kültür politikası, bir misyon değil miydi? Şikayetleri samimi bulmuyorum. Sanki mevcut ve müstakbel sanatçıların yerlerini koruma, 'sanatçı' payesini korunaklı kılma gibi bir motivasyonları var alttan alta.

Çalışmalarınızın bir kısmı belgelemeye odaklanırken, diğer kısmı kavramsal. Serilerinizin birbirine benzemediğini ve sizi kategoriye sokmanın zor olduğunu siz de daha önce belirtmiştiniz ama bana kalırsa sahip olduğunuz mizah duygusu ve araştırmacı yönünüz göze çarpan ortak noktalar. Ne dersiniz?

Kesinlikle katılıyorum. Değişkenliği seviyorum. Farklı formatları denemek çok ilgimi çekiyor. '90'ların sonlarında internet tabanlı edebiyat dergisi Altzine'de "Kurşunsuz Asker" takma adıyla yazarken de her ay farklı bir üslup, farklı bir yapı deniyordum. Ama ortak olan, dediğiniz gibi mizah, hatta kara mizah ve çok katmanlı işler yapma çabasıdır. Mizah, hem sanatçının hem de izleyicinin zekasını parlatıyor. Sürpriz içerdiği için keşif duygusu yaşatıyor. Sanatçı ile izleyici arasında çok daha yoğun, daha sağlam bir köprü kuruyor. Gündelik hayatta da böyle. Yakından tanıyanlar, arkadaşlarım, öğrencilerim iyi bilirler, şakacıyımdır çok. Hayatı yumuşatan da bir şey bu belki; varoluşun bedeli olan karamsarlığa karşı incecik bir kalkan.

Bir yerde fotoğrafçılardan çok, farklı disiplinlerden sanatçılarla bir arada olmaktan zevk aldığınızı söylemiştiniz. Sizin fotoğraf dışında video, film, resim, heykel vb. farklı alanlarda üretimleriniz oldu mu?

Tek tük oluyor, hatta Plato'da birkaç örnek görmek mümkün. Ama özellikle hareketli görüntünün fotoğraftan bütünüyle farklı bir dil olduğunu düşünüyorum ve o alana girmeye çekiniyorum. Fotoğrafı sinemaya geçmek için bir basamak, bir alıştırma, bir aşama olarak görenleri de uyarıyorum. Çok farklı disiplinler. Çok farklı diller ve korkarım, aynı zihnin içinde uyumsuzlar. Benim için fotoğrafın yanında önde olan diğer disiplin yazıdır. Kimi zaman da performans.

Aslında çok uzun zamandır bu işin ve sanatın içinde olmanıza rağmen sizinle aynı dönem ya da yaş grubundaki sanatçılardan daha farklısınız. Göz önünde olmayı mı sevmiyorsunuz yoksa diğer meşguliyetleriniz mi sizi engelliyor?

Galiba her ikisi de. Ayrıca ben esasen çok mahcup birisiyim, kimi zaman fobi derecesinde. Tüm sanat üretimim belki de toplumla uzaktan mesajlaşmak gibi benim için. Daha emniyetli, daha kontrollü bir temas. Bilinmek, izlenmek tabii ki bana haz veriyor ama bizzat değil, işlerimle. Kim bilir, belki bu da bir 'imaj' inşa etme şeklidir. Her alandan birçok sanatçı ile tanıştım, zaman geçirdim, birlikte iş yaptım. Aralarında efsaneleşmiş insanlar da var. Kimileri için "Keşke hiç tanışmasaymışım" diye aklımdan geçirdiğim olmuştur. Takdir, itibar arttıkça onu koruma endişesi de artıyor. Bu da beni yalnızlaştırıyor olabilir.

Eğitimci yanınız çok önemli çünkü yıllardır birçok kurs, dernek ve üniversitede binlerce öğrenciniz olmuştur. Eğitimci kimliğinizde derslerde daha çok teknik mi yoksa sanatsal bakış açısına mı ağırlık veriyorsunuz?

Tekniği önemsiyorum. Fotoğrafçılık ne yapalım ki teknik bir işitir ve bir fotoğrafçının paletini hakim olduğu teknikler oluşturur. Ama teknik, düşüncenin hizmetkarıdır. Öğrencilerime de bunu telkin ediyorum. Deneyin, öğrenin, zamanı gelince kullanabilecek durumda olun ama asla teknikten düşünceye doğru gitmeye çalışmayın. Bana projelerini anlatmak isteyen öğrencilerim, ilk iş fotoğraflar tarif etmeye girişiyorlar. Bunu doğru bulmuyorum. Öncelikle önermeyi duymak istiyorum. Bu proje neden yapılıyor, nerelerden esinlendi, hayatı nasıl yorumluyor, kişisel motivasyonlar nelerdir, yapılmış benzer işlerdeki yaklaşımlar nelerdir vs... Ancak bu sorular yanıtlandıktan sonra sıra teknik çözümlemeye gelebilir. Teknik nasıl olsa öğrenilir, hatta gerekirse bilen, yapabilen birine yaptırılır. Ama sanatsal ifade kendi içinizden çıkmalıdır ve bu öğrenilmez, keşfedilir. Bir öğrencime tek bir şey öğretmem gerekseydi, şüpheci olmayı öğretirdim, ışık ayarını değil.